

teel der Vrije
(Amsterdam) de
het station ver-
vermindering
regelscom-
logies, zouwe
250, f 2. — ot
over, daer-
en beroep,
worden voo-
van den heer

14 Juni on-
koop ik, dat de
die een paar
cht zal willen

W. HOVY.

Halvestuivers-
den heer J.
door Da. P.
den heer Tj.
Scharnegro-
ng te Makkum
n heer E. H.
it Soetermeer
amen f 113;
K. Vader te
kerkard van
mezel f 3.17;
Gravenhage
den heer H.
in de collectie
ons, gevonden
er en mevrouw
er G. T. W.
evr. de J. v. M.
3.76 %, samen
f 5; door
erk te 's Gra-
secte f 5; van
geboorte van
heer H. van
'de Zaaier'
rd door Dia-
S. f 1; van
in de collectie
r N. G. Geel-
19; van N. N.

te Aalten, uit
r Da. B. van
nillium f 25;
dam 136 gwe
20; 146 dito

l. Geref. kerk
collecte, f 2.50;
C. te L. f 25;
recht, gevon-
terk, f 101 van
allum f 12.50;
aande, van C.

ingekomen:
C. C. te L.
Herneggen te
f 3.76; door
oorburg f 3;
addingsveen,
H. C. Scheu-
n lezen van
Da. B. van
van K. f 11
D. v. de V.
van Meij. C.
f 1. N. N. te
te W. f 9.75;
e collecte f 1;
f 2.50; door
e-stuiversver-
Meij. F. f 10,
iversvereeni-

ingmeester.

OMST
wijs

888.

ler Chr. Ger.

W. GIESINS,

niden worden

Hoongleeraar

g met debat

edagogische

Hospitium in

s toegang.

te kleine zaal

n, wordt be-

er H. Tulp,

voorzitter.

plaat van

biljetten uit

biljetten te

naar ook uit

den Staats-

heid wen-

te duidelijke

, de kaart

ering recht te

voorn. uit

reis.

RDAM.

De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonneementen en Advertentie-zaak aan de ADMINISTRATIE van De Heraut, Warmoesstraat 106, Amsterdam.
Inzendingen die later dan Donderdag 's namiddags te 12 ure worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 24 Juni 1888. N°. 548.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent.
Abonneementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau, Warmoesstraat 106, te Amsterdam.
Advertentie: van 1 tot 6 regels 80 Cent; voor elk regel meer 15 Cent.
Aanvragen en vermelding van Hefdelegaven en Verlagen van Vereenigingen 10 Cent per regel.

Opgevaaren ten hemel

ACHTTIENDE ZONDAGSDEELING.

II.

Waar Christus is niet ingegaan in het heilighdom, dat met handen gemaakt is, hetwelk is een tegenbeeld van het ware, maar in den hemel zelve, om nu te verschijnen voor het aangezicht Gods voor ons.
Hebr. 9:24.

Staan de in de stellige belijdenis van het bestemde onderscheid, dat deze aarde hier beneden en den hemel daarboven tot twee ook plaatselijk verschillende deelen in Gods schepping maakt, waren onze Gereformeerde kerken te allen tijde in staat, om bij het wonderbare mysterie van Christus' Hemelvaart in het rechte spoor te blijven.

Hierdoor toch konden ze, zonder enig woordenspel, het feit zelf der Heilige Schrift belijden, dat Christus metterdaad voor het oog zijner jongeren ten hemel is gegaan. Niet dat deze jongeren zich inbeelden dat hij opvoer, maar dat ze als getuigen er bij stonden toen hij opvoer. Dat hij opvoer en zij het zagen, en omdat ze het gezien en met eigen oogen aanschouwd hebben, er van hebben getuigd.

Ze merkten op, hoe de Heilige Schrift hier onze zwakheid en natuurlijke twijfelzucht te hulpe komende, zich zelfs uitput, om deze plaatselijke hemelvaart zoo duidelijk mogelijk te tekenen. Voor eerst door te zeggen, dat de Christus met zijn apostelen den Olijfborg opging; op den top van den Olijfborg met hen was en met hen sprak; na gesproken te hebben afscheid van hen nam; toen opvoer daar zij het zagen; door een wolk van voor hun oogen werd weggenomen; dat daarna de apostelen met hun oogen opwaarts in den hemel ziende, hem na stonden en natuurden; dat er toen twee engelen bij hen stonden in menschen gedaante, gehuld in witte kleeding; dat deze twee engelen in menschele woorden tot hen spraken; nogmaals het feit herhaalden, dat deze Jezus wel wezenlijk ten hemel was opgenomen; en er bijvoegden, dat deze Jezus, gelijkwerwijs zij hem naar dien hemel hadden zien opvaren, zoo ook uit dien hemel eens weder zou komen, naar diezelfde aarde die hij nu verlaten had. En eindelijk dat daarna deze jongeren, die eerst met Jezus den Olijfborg waren opgestegen, nu zonder Jezus van den Olijfborg terugkeerden, en in heilige verwachting van de dingen die komen zouden, wegscholen in Jeruzalem.

Het denkbeeld, alsof de Heere Jezus in zijn opstijgen door het firmament zijn lichaam zou hebben afgelegd en verloren, om nu voortaan alleen geestelijk in den hemel te verkeerden, kon evenmin bij onze Gereformeerde belijders opkomen. Immers ze hadden van den heiligen apostel Paulus geleerd, dat Christus eenmaal het lichaam zijner geloovigen „gelijkvormig zou maken aan zijn heerlijk lichaam door diezelfde kracht waardoor hij ook alle dingen aan zich zelve kan onderwerpen“ (Fil. 3: 21).

Ze wisten en beleiden derhalve, dat de Christus niet alleen van deze aarde opvoer, de hemelen doorging, en alzoo in het centrum van den hemel aankwam, maar ook dat hij sinds dat oogienlijk aldoor in zijn lichaam had verkeerd; slechts met deze verandering, dat dit zijn lichaam, dat eertijds het spoor van het vergankelijk droeg, thans werd een heerlijk lichaam, en dus verheerlijking moest ondergaan hebben.

Wel bezien greep er dus een dubbel mysterie plaats, dat wel dient onderscheiden. Vooreerst veranderde de Christus van woonplaats. Aanvankelijk was hij vleesch geworden en had onder ons gewoond. Nu had hij ons verlaten, om in te gaan in het heilighdom daarboven.

Maar ook, ten tweede, veranderde er iets aan den Christus. Nu wonende in den hemel daarboven en zijn Middelaarschap bedienende in het heilighdom, dat niet met handen gemaakt is, is de Christus anders dan hij op aarde was. Hij is nu verhoogd en verheerlijkt.

Deze verhooging of verheerlijking van den Christus had reeds een aanvang genomen met zijn opstanding. Niet, gelijk vele Lutherschen leeren, met zijn nederdalen ter helle, want, gelijk we bij de zestiende Zondagsafdeeling breed aantoonde, de nederdaling ter helle verzinkt diep in zijne vernedering en is van zijne verhooging eer het tegendeel. Neen, er zijn in de verhooging van den Middelaar slechts vier trappen. Ze vangt aan bij de Opstanding,

wordt voortgezet in de Hemelvaart, komt tot aanvankelijke rust in zijn gezet worden aan de Rechterhand Gods in de hoogte, en zal haar eindpaal eerst bereiken bij zijn Wederkomst ten gerichte.

Zeer juist zegt daarom de Catechismus, dat de Hemelvaart van Christus hierin bestaat, dat „hij opgeheven is in den hemel en ons ten goede daer is, tot hij wederkomt om te oordeelen de levenden en de dooden.“

Hierop moet zelfs nadruk gelegd. Jezus' Hemelvaart mag niet op één lijn gesteld met Henochs wonderbaar wegvaren van deze aarde, noch met Mozes' verschijnen, noch ook met Elia's opvaren in een vurigen wagen en met vurige paarden. De hemelvaart van Christus is volstrekt niet enkel de aanduiding van de wijze waarop hij zonder nogmaals te sterven wegvare van deze aarde. Het is integendeel de aanvang van een lijn die doorgaat tot op den jongsten dag. Op den Olijfborg is het aanvangspunt van die lijn der glorie, maar het eindpunt van die lijn zal eerst bereikt zijn, als de heerlijkheid voor al zijn volk ingaat, en Hooft en leden saam in heerlijkheid schitteren zullen. Al wat daartusschen ligt komt er dus bij, en wordt door den Catechismus aangeduid met de woorden, dat hij ons ten goede daer is. Van ons weg, en toch ons nabij. Van ons gescheiden, en toch rusteloos met ons en voor ons bezig. Een magtige voortzetting van het verlossingswerk, geen oogenblik gestoord noch ooit afgebroken, en reeds in de ure der Hemelvaart profeterende van die glorieuse einduitkomst, als eens zijn glorie volkomen zal zijn in den triomf over al zijn vijanden en de heerlijkmaking van al zijn verlossenen.

Maar juist daarom kunnen noch mogen we dan ook bij het enkele feit van Jezus' opvaren ten hemel blijven staan, en rijst met klem de vraag, welke verandering Jezus zelf door zijn hemelvaart onderging. Ook in den hemel daarboven blijft hij met ons bezig, voor ons arbeidend, voor ons strijdend, ons ten goede daarboven in het heilighdom verkeerend; maar toch in den hemel daarboven verkeert hij zelf in anderen toestand, dan hier op aarde. Hij is om zijn gehoorzaamheid tot in den dood, ja tot in den dood des kruises, uitermate zeer verhoogd. Hij is door lijden in zijn heerlijkheid ingegaan. Hij heeft nu ontvangen een naam boven allen naam die genoemd wordt in den hemel en op aarde. Alle machten zijn hem onderworpen. En het lichaam waarin hij thans verkeert is niet meer in gelijkheid des zondigen vleesches, maar heerlijk.

Verandering greep er dus onmiskenbaar plaats; de vraag is nu maar, wat hebben we van deze wonderbare verandering te denken; en het is juist bij de beantwoording dier vraag dat de kerken, die zich naar Luther noemen, een ander pad kiezen dan de kerken der Gereformeerden.

Immers hoort men de Lutherschen, dan weerspreken deze broederen wel de zonderlinge voorstelling van Schwenkfeld en andere geestdrijvers, alsof eerst onder het opvaren ten hemel de goddelijke natuur in den Christus zijn menschele natuur zou doordrongen hebben, maar dat er zulk een doordringing van de menschele door de goddelijke natuur bestond, leerden toch ook zij.

Ze vervielen namelijk reeds vroeg in de oude dwaling van Eutyches, alsof de vleeschwording van het Woord eigenlijk een dooreenmenging van de beide naturen zou geweest zijn. Alleen gaven ze toe, dat gedurende zijn omwandeling op aarde deze vermenging en doordringing nog niet uit was gekomen, en leerden diensvolgens, dat nu het wonder der Hemelvaart juist hierin bestond, dat deze doordringing van de menschele natuur door de goddelijke, die reeds van de heilige ontvangens van den Christus af bestond, maar die langen tijd verborgen bleef, en slechts een enkel maal doorstraalde, nu, bij zijn Hemelvaart, tot volle doorbreking kwam.

Voor het onderhavig onderwerp doet het er dus niets toe, waar ze stellen dat deze oorspronkelijke vermenging of doordringing begon, want feit blijft toch dat ook volgens hun voorstelling van den Christus, gelijk hij thans in den hemel verkeert, de goddelijke natuur metterdaad de menschele doordrongen heeft.

De Middelaar, gelijk zij zich dien thans in den hemel denken, is niet een Christus in wien de beide naturen onderscheiden zijn gebleven, zoodat alleen de goddelijke natuur goddelijke en de menschele natuur geen andere dan menschele eigenschappen bezit, maar integendeel stellen ze, dat

de Middelaar, gelijk die thans in den hemel verkeert, de eigenschappen zijner goddelijke natuur aan zijn menschele natuur heeft meegedeeld.

Het kwam de Luthersche kerk hierbij voornamelijk aan, op die majestueuse eigenschap der goddelijke natuur, die wij in onze stamelende taal noemen Gods heilige alomtegenwoordigheid.

Het Eeuwige Wezen is door niets beperkt noch gebonden. „Zoo ik opvoer ten hemel, zie, Gij zijt daar, of bedde ik mij in de hel, zie Gij zijt daar!“ Dat nu deze goddelijke eigenschap van alomtegenwoordigheid ook aan den Zoon met den Vader en den Heiligen Geest gemeen is, spreekt vanzelf, en wordt door alle kerken beleiden. Daarover loopt dus het geschil niet. Maar overmits de Zoon het vleesch heeft aangenomen, en dus, God zijnde en God blijvende, thans in onze menschele natuur verkeert, rees de vraag, of deze alomtegenwoordigheid, die aan zijn goddelijke natuur ongetwijfeld eigen is, nu ook werd meegedeeld aan zijn menschele natuur; en wel in zulk een zin, dat ook aan het lichaam van Christus alomtegenwoordigheid moet worden toegekend.

En op die vraag nu antwoordt de Luthersche kerk even beslist ja, als onze Gereformeerde kerken daarop neen zeggen.

Niet, gelijk oppervlakkige taal vaak beweert, alsof de Lutherschen dit enkel zoo leeraarden om hun Avondmaalstheorie te redden. Zoo gaat in geen kerk van Christus het leven en het denken toe. Neen, en deze Avondmaalstheorie en deze leer van de alomtegenwoordige eigenschap van Jezus' verheerlijkt lichaam, waren beide gelijkelijk uitvloeisel van éénzelde grondwilling, die veel dieper ligt, dan de meeste wanen.

God en mensch moeten uit elkander worden gehouden. God en mensch zijn twee. De Schepper en zijn schepsel zijn in den grond van hun wezen en bestaan onderscheiden. Er ligt tusschen God en mensch een grens die niemand overschrijden kan. God is en blijft eeuwig God, en het schepsel is en moet eeuwig schepsel blijven. En elke poging, om deze grens uit te wischen of te verflauwen, loopt er altoos op uit, dat de mensch als God wil zijn, en in God en het goddelijke niets dan een verhoogd en verheerlijkt menschele aanzijn erkennen wil. Het is de diepe zonde van het Pantheïsme.

En nu komt het natuurlijk niet in ons op, om onze Luthersche broederen uit de dagen der Hervorming te beschuldigen, als ware het hun toeleg geweest, om aan het Pantheïsme ingang te verschaffen. Eer streven ze daartegen met al hun macht. Maar desniettemin moet volgehouden, dat ze ongemerkt, onbewust en zonder het te bedoelen, metterdaad dit kwaad in de hand hebben gewerkt.

Hoe dit bij de erkende vroomheid des gemoeds, die hen ijveren deed, toeging, valt niet moeilijk in te zien.

Als ge u toch goed indinkt, wat het zegt, dat er zulk een grens, zulk een diepgaand onderscheid en dus zulk een afstand tusschen u en uw Schepper bestaat, zult ge ook vatten, hoe in het vroom gemoed de stille bede en de heilige drang kan opkomen, om, kon het en ware het mogelijk, dezen afstand in te korten, en zoo in hooger en inniger zin nabij God te zijn.

Er is namelijk tweemaal afstand die ons van den Eeuwige scheidt. Tusschen onzen God en ons gaapt enerzijds de schrikkelijke kloof der zonde, en ligt anderzijds de onmetelijke afstand die ons als eindige creaturen van den Oneindige scheidt. Nu is die kloof der zonde tegennatuurlijk, alleen door onze schuld ontstaan en moet dus weg, maar is die andere tegenstelling tusschen het eindig creatuur en de oneindigheid van het Eeuwige Wezen bestemd om eeuwig te blijven. Die kan nooit weg.

Staat een kind van God dus zuiver, dan schreit hij in zijn ziel over de kloof die hem van den Eeuwige scheidt, voorover de kloof door eigen zonde ontstond. Daartegen worstelt hij in. Die kloof bidt hij dat zijn Middelaar voor hem dempe. Over die kloof heen dorst zijn ziele naar de gemeenschap met den levenden God.

Daarentegen die andere kloof, die in het onderscheid tusschen zijn kleinheid en oneindigheid en de oneindige majesteit des Heeren HEEREN gaapt, meet hij, in steed van die te willen dempen, al breder uit. Hoe verder hij op den weg des levens voortschrijdt, hoe grootscher gedachten hij van de majesteit Gods en hoe kleiner gedachte hij van zijn eigen nietigheid krijgt. Die afstand wordt

steeds grooter. En hoe grooter die afstand wordt, hoe inniger en zaliger zijn aanbieden van het Eeuwige Wezen.

Maar, en dit nu is het groote gevaar, waaraan vrome, mystiek-aangelegde zielen steeds bloot staan, die beide zeer onderscheidene kloven worden nu vaak verward.

Omdat de kloof die in de zonde gaapt, weg moet, neigt men er nu toe om ook die andere kloof te dempen die tusschen 's Heeren oneindigheid en onze eindigheid ligt, en raakt door die bittere verwarring op een schriklijk dwaalspoor.

In het Paradijs ziet ge duidlijk, hoe deze laatste kloof tusschen God en mensch door God zelf gesteld en verordineerd is, en hoe niet God maar Satan er den mensch toe verleidt, om die tweede kloof te overbruggen. De mensch moest mensch blijven, en moest niet als God zijn. Maar Satan treedt aanstonds op, om hem in het oor te fluisteren: „Die kloof tusschen u en uw God moet weg. Uw oogen moeten geopend worden, en ook gij moet als God zijn.“

Wel verre van daar dus, dat er ooit iets vrooms of heiligs zou gelegen zijn in dit mystieke pogen om den afstand tusschen den oneindigen God en ons eindige wezens op te heffen, ligt veel eer in elk pogen van dien aard het eigen wezen der zonde. Zeer bedekt, het is zoo, maar niettemin wezenlijk. In zeer vrome windseled geworden, maar niettemin zeer onvroom in zijn innerlijke drijfkracht.

En het is dit kwaad nu, dat door Eutyches het eerst in de belijdenis van den Christus werd ingedragen, en dat door de Luthersche godgeleerden overgebracht is op de verhooging van den Middelaar.

Christus is metterdaad als Middelaar de geroepene en van God verordineerde, om de kloof tusschen den Heere HEERE en ons, zijn gevallen schepselen, te dempen. Maar welke kloof dempt Christus door zijn Middelaarschap? Op die vraag komt het alleen aan. En dan zeggen we, dat Christus gekomen is eeniglijk en uitsluitend om de kloof te dempen, die de zonde tusschen den heiligen God en ons onheilige zondaren groeft; maar in geen enkel opzicht als Middelaar geroepen was, om de kloof te dempen die ons eindige wezens afscheidt en onderscheidt van den Oneindige.

Integendeel wil men het Middelaarschap van den Christus ook met die tweede kloof in verband brengen, dan zeggen we zoo beslist mogelijk, dat Christus door zijn Middelaarschap die tweede kloof juist verbreed heeft en weer teruggebracht tot haar oorspronkelijke, van God bestelde afmetingen.

Onze zonde was het, die op Satans aansporen, die kloof had pogen weg te nemen, en Christus is het, die al wat wij in die kloof geworpen hadden, er weer voor ons uittrok, opdat voor het bewustzijn van Gods kinderen die van God verordineerde kloof weer in al haar onpeilbare, bodemloze diepte zou uitkomen.

En al de nameloze ellende, die deze valsche mystiek der geestdrijvers, die de vloek van het Pantheïsme drijven, en de valsche ader der Vermittelingstheologie over Christus' kerkgebrac heelt, is nu juist hierin gelegen, dat men den Middelaar dienst laat doen, ja, ook om de kloof der zonde weg te nemen, maar toch eigenlijk eerst en meer nog om ook die andere kloof tusschen Gods oneindigheid en onze eindigheid voor ons zielsbewustzijn te dempen.

En dit nu is de zonde die ook in deze averechtsche leer van de verkeerd voorgestelde verhooging van den Heiland ligt.

Christus was God, Deze Christus die God was nam onze natuur aan. Zoolang ik dus belijden blijf, dat de goddelijke en de menschele natuur, als oneindig de ééne en eindig de andere, ook in de Christus principieel van e'kander onderscheiden blijven, loop ik zuiver. Maar bega ik de fout om in den Christus de grens tusschen die beide op te heffen, en te zeggen dat in den Christus de ééne natuur de andere doordrong en aan de menschele natuur een oneindige eigenschap van alomtegenwoordigheid werd meegedeeld, dan is op dit ééne punt althans de kloof, die het creatuurlijke en den Schepper vaneenscheidt, weggenomen, en het „als God zijn“ toegekend aan een geslachte menschele natuur.

En daarom blijven we ons met hand en tand tegen zoo diep onware voorstelling verzetten.

Christus' menschele natuur was evengoed creatuurlijk als de natuur waarin wij leven, want immers onze natuur nam hij aan. Te zeggen dat in Christus deze menschele natuur als Gods natuur werd, is

derhalve zeggen dat onze natuur vergoddelijkt is. En dit te bedoelen of over de lippen te laten komen, wat is het anders dan nog eens, en nu op vrome wijze, terugvallen in de oude zonde van het Paradijs?

KUYPER!

„Wee den gerusten te Sion!“

„Wee den gerusten te Sion, en den zekeren op den berg van Samaria; die de voornamesten zijn van de eerstelingen der volken, en tot dewelke die van het huis Israels komen.“
Amos 6: 1.

Met zijn zielsoog te staren in een wereld, die God niet vreest, is schriklijk, maar veel schrikliker nog is het, door Sions straten te wandelen en te zien hoe de gerusten in Sion zichzelf misleiden.

In de booze, ruwe wereld kunt ge de boetschatten nog opsteken, en als in de dagen van Noach gerechtigheid prediken, en heur zonde haar aanzeggen in haar aangezicht.

Die wereld vreest God niet, en smooit de stem van haar conscientie, en leeft voor ijdelheid en zingenot, en verteedt het recht met den voet. En ze weet dat ze het doet. En daarom, hoe fel ze ook tegen uw roepen inschreeuw, toch raakt de roepstem van boete en bekeering die ge in haar midden doet uitgaan, haar innerlijk bewustzijn. Ze weet dat ze zichzelf verlaagt.

Maar aan de gerusten in Sion is geen speld vast te krijgen. Immers niet zij zijn het, die op de paden der wereld omduiden, integendeel Sion is hun lust en keuze. Alleen Jeruzalem is schoon in hun oog. Aan Jeruzalem hangt al hun glorie.

Blaas de boetsazuin in de wereld, en zij, die geruste in Sion, juichen u toe. Treed op als prediker der gerechtigheid, en zij vrouwen dankend de handen dat er weer een woord der bestraffing naar de wereld uitgaat. Van Sions timme zien ze in heiligen trots op de wereld buiten Sion neder, en jubelen er in, als er over die wereld weer een oordeel nitaagt of de boetsprediker die wereld aangriipt in haar weerspanning en misdadig woelen.

Slechts één ding, ge moet hen niet te na komen. Ge moet u niet inbeelden, dat ook voor hen het woord van vermaan en bestraffing nog noodig kan zijn. Van een onweder dat over de wereld kan losbarsten, hooren ze gaarne, maar in Sions gevelspitsen en in Sions toren slaat het weerlicht van dien storm der elementen nooit in.

Och, al wat ge de wereld kunt toeroepen is immers dat ze naar Sion heur schreden zal wenden, dat ze in Sion mocht geboren worden.

En nu zij zijn immers in Sion. Zij denken er niet aan, om Sions poorte weer uit te treden. Wat wilt ge dan?

Waarom zouden ze in Sion ongerust zijn?

En geentlijk verstaan is dat ook zoo.

Als ge door de poorte en muren van het uitwendige Sion doordringt naar de verborgen heiligheden van het geestelijk Sion, dat in almachtige genade gegrondvest ligt, dan is er voor onrust geen plaats, voor ongerustheid en bezorgdheid geen oorzaak.

Wie in dat Sion inging die is geborgen. Dien treft geen pijn van den vijand daarbuiten meer. En dien kan niemand meer rukken uit de hand en uit de macht van Sions gezalfden Koning.

Maar, dat zijn „de gerusten in Sion“ niet, tegen wie Gods heilige profet toernend ingaat. Die zó in Sion gerust mag zijn, dien is zijn gerustheid een oorzaak van lof, een wonder genadegeve van zijn Heere en Koning; een zalige, van God uitgaande geloofswerking in zijn hart.

Neen, een heel ander Sion is het waar de profet zijn woord tegen slingt.

Een Sion dat niet in maar uitwendig is. Een Sion waarin gezongen wordt: „Des Heeren tempel, des Heeren tempel zijn wij!“ Kortom, een Sion waarin alles een vorm, een gestalte, een gedaante heeft, die naar het voorbeeld van het inwendig Sion is afgemeten, maar zonder dat er e'kheid voor het wezen is.

Een Sion in uw denkweld, en in de belijdenis uwer lippen, een Sion van gemoedsaandoeningen en gemoedsheiden, een Sion van levensantien en zelf gekozen kringen, maar zonder dat het brullen des Heeren HEEREN er in wordt gehoord, en het suizen van den wind des Almachtigen.

En nu verwerpen we dat uitwendig Sion niet. Integendeel, al wat het inwendig Sion toeborst, spreekt ook zoo, getuigt op gelijke wijs, weet te roemen in gelijke ervaringen, en schikt zich naar dezelfde levensantien; alleen maar, indien het echt werk is, zijn dit wel vormen waar zich het leven in uit, maar in het het leven zelf niet.

Dan schuilt het leven daarachter; dan komt het leven daarin uit, dan straalt het daarin door; dan houdt het zich daarachter verborgen; en al dit uitwendig spreken en belijden en meelopen is slechts een middel, waardoor het straalgeve naar buiten treedt.

Doch als er dat nu niet achter zit; als het een vorm sonder wezen; een looze kalkwand is

maar geen muur; een geschilderde vroomheid in prachtige kleuren, maar zonder dat de geur des levens er van uitgaat, dan is Sion naam geen schild, maar een schriklijk gevaar; en is er geen ergertoe stand denkbaar dan van iemand, die in zulk een Sion als een geruste voortleefte en in zulk een denkbeeldig Jeruzalem als een verkeerde slapend met adrijft op den straat.

Dan vindt ge soms heele gezinnen waar alles orthodox toegaat, en heele geslachten die voor Sion staan ingeschreven, en heele dorpen die bij Sion gerekend worden, ja heele landstrecken die onder Sion's schaduw haar kudden doen weiden, en dat er aldoor geroepen wordt: »Vrede, vrede en geen gevaar!», en dat ze denken: »Wij zijn rijk en verrijkt geworden en hebben geen dings gebrek!», en dat er toch eigenlijk niets dan een *moeras* is van wateren die eens vloeten maar nu stilstaande wateren zijn geworden, omdat de adels des Heeren er het woud niet meer doorademt.

Toch behoeft het kennersoog zich tuschen die echte Sionieten en die valscheij genusten in Sion niet te vergissen. Immers hun uiting is juist tegenovergesteld.

Voor die valscheij genusten is hun vroom vormleven het een en al, maar naar den levenden God vragen ze niet. Ze drinken uit de beek en ze weiden op de velden, maar om den Herder hunner ziele roepen ze niet. Hun Sion is een gekunsteld, geen wezenlijk Sion. Een Sion onder een glazen stolp, waar geen stofje inwaait, maar niet het echte Sion, waarin het trillen en dreunen van de majesteit des Heeren HEEREN wordt gevoeld.

En daarom vindt ge dit verschil, dat die valscheij genusten in Sion den kwaden dag altoos verre stellen; en zich de breuke van het huis Jozefs niet aantrekken; en geen lijden om Sion en geen zorg voor zichzelf kennen; maar als welvoldende en zelfgenoegzame kinderen Abrahams zich vermaken binnen het gordijn van hun heilige tent; en juist daardoor geen schok in de ziel en geen ritseling in het woud, en geen erbarming met anderen kennen. Wat gaan hun de volken achter Bazaan aan? Niets kan in hun heilig Sion hen deren!

Maar zoo zijn degenen, die *werkelijk* rust in het echte Sion vinden, niet.

Eer omgekeerd voelen zij keer op keer een onrust in de ziel, alsof de fundamenten van Sion zelf schokten en dremden. Hun stormt het gedruis in de hooge spitsen der torens en in de toppen der boomen, die Sion omringen. Zij hooren God den Heere werken, en het maderen van zijn Majesteit is hun ontraggelijk.

Neen, ze zijn niet gerust, dan door de spanning van de *onrust* heen.

Want aldoor dreunt hun de stem hun Gods in het oor, en dan beven ze, tot de volmaakte liefde straks de vrees weer indrijft.

Zij merken zijn oordeelen en ze sidderen; en schrikken bij de gedachte van wat uit de zwangere wolken van zijn Majesteit straks de volken en de natien, en ook hun woonstede, ja de kerke Gods, treffen zal.

Om hen gist alles en kookt alles. Het leeft en trilt en ritselt. Een machtig, majesteus golven van de Mogendheid des Heeren in zijn Koninklijk bruisen.

En dan de vraag, of dat oordeel tegen hen komt of *voor* hen strijden zal.

o, Straks overwint het geloof weer, en dan jubelen ze te midden van den stormwind; maar toch ze kennen ook de benepenheid des harten, als eigen schuld en sonde hen zoo wreed omverwerpt.

En dan liggen ze neder als dood aan zijn voeten! Tot Hij de hand weer op hen legt en ze leven mogen.

En aan en in dien nood leeren ze het dan, om allen hoogmoed en trotsche verheffing over het medescheepel hartgrondig te verfoeien, tot er in hun ziele invloed iets van goddelijk mededoen en van erbarmen met wie Sion nog niet kent.

KUYPER.

Amsterdam, 22 Juni, 1888.

In het geding van de Amsterdamsche Kerkvoogdij is dan nu beslissing gevallen, en de Hooze Raad heeft goedgekeurd, de Kerkvoogden daarbij zelfs als intervenienten te moeten atwijzen.

Dit bericht heeft ons geweldig aangegrepen.

Immers, hier zijn dan nu mannen, die wettig benoemd zijn; benoemd eer het Conflict ontstond, en tegen wier benoeming geen enkel bezwaar ooit is ingebracht; mannen, die, na benoemd te zijn, als bij eed beloofd hebben, het bekeer niet te zullen overgeven; dan daartoe door den rechter gedwongen; mannen, die, toen anderen die gelijke belofte deden, hun belofte schonden, pal bleven staan, en trouw aan eed en plicht, voor de rechten der gemeente gestreden hebben; mannen, die, in onwankelbaar vertrouwen op dit hun goed en deugdelijk recht ook bij den aardschen rechter om handhaving van hun rechten kwamen; — en die nu moeten ervaren, dat de hoogste rechter in het land wel niet heeft durven zeggen, dat ze ongelijk hadden, maar toch toeliet dat de tegenpartij hun het handhaven van hun recht onmogelijk maakte.

Natuurlijk voegt hun berusting in dit vonnis, en erkennen ze dat de rechter, die het uitsprak op aarde, macht van Godswege bezat, niet om uit te maken wat recht voor God is, maar wat als recht in Nederland zal gelden.

De Hooze Raad had te beslissen.

Maar toch te beslissen niet verder dan voor de rechtverhoudingen in het uittewendige, zonder dat daarmee ook maar één oogenblik hun zekerheid kon worden geschoot, dat kerkvoogden in het wezen der zaak, dat ze naar wezenlijk recht, dat ze voor God gelijk, volkomen gelijk hadden; en dat alleen een navel die voor het oog der rechtters trolt, hen tot deze uitspraak heeft kunnen brengen.

Ziehier de *Consideranten* waarop de Hooze Raad den 15 Juni j.l. vonnis sloeg.

Overwegende, dat daargelaten de vraag of het Cl. B. doende wat des Bijz. Kerke Raads is enz., tot het constateren van zoodanige afscheiding bevoegd is, in allen gevallen vaststaat, dat de vier heeren, reeds voor de dagvaarding in revisie, waren leden van de Ned. Gereformeerde kerk te Amsterdam (doleerende), welk feit door de verweerde in revisie is gesteld en door de eischers niet is tegengesproken.

O. Dat die Kerk, gelijk uit het overgelegde Kerke Raadsboekje blijkt en dat door de eischers in revisie niet is tegengesproken, heeft een eigen organisatie en geheel staat buiten het Synodaal verband der Ned. Herv. Kerk, zooals dit bij art. 4 van het Alg. regl. is omschreven.

O. Dat die heeren dus, door — met de kennelijke bedoeling om zich geheel te onttrekken aan het voormelde Bestuur van de Ned. Herv. Kerk — leden te worden van een ander kerkgenootschap dan dit, waarvoor zij thans optreden, getoond hebben niet meer te zijn leden van het laatste, en dus ook niet meer kunnen zijn leden der Commissie, waarvoor zij thans optreden, etc.

Al de grond waarop het vonnis rust is derhalve de overweging, dat er een nieuw kerkgenootschap is opgericht; dat de verzoekers om interventie zich daarbij aansloten; en dat zij derhalve ophielden leden der kerk en dus ook Kerkvoogden te zijn.

Wat dunkt u van deze redenering?

Niet een filosoof, maar de Hooze Raad sprekt.

Eilieve, hoe anders dan naar de wet van 1853 weet de Hooze Raad, welke kerkgenootschappen er bestaan?

Hoe kan de Hooze Raad het optreden van een nieuw kerkgenootschap in rechten constateren, waar de handelende personen unaniem bij den Koning en dus in rechten verklaard hebben, dat juist niet te willen, niet te beoogen, en ook niet te hebben gedaan?

Waar, in welke wet staat geschreven, dat aansluiting aan een andere bestuursorganisatie overgaan is in een ander kerkgenootschap?

Wat recht heeft de Hooze Raad om te beweren, dat ik niet te gelijker tijd tot twee kerkgenootschappen kan behooren?

Hoe kan ooit door den Hooze Raad, tegenover het officiële stuk dat naar den Koning ging, bewijs geput uit een *kerkboed* of een *handboekje*?

Zoo vermenigvuldigen zich de vragen, en onze verbazing blijft aanhouden, dat de Hooze Raad tot zulk een beslissing konen kon.

Is dit dan nu de vrucht van de breede studie der rechten, die in dit hoogste college het zuiverst schitteren moest in haar doorzichtigheid?

Strekt zulk een vonnis nu om het recht en het rechtsbesef in het midden der natie te sterken?

We vragen slechts.

Althans zoolang de rechtsgrond waarop deze uitspraak steunt, niet wordt aangegeven.

Immers is de Hooze Raad niet meer, als vroeger, geroepen tot het verrichten van politieke machtsdaden, om te handhaven wat in zijn oogen orde en regemaat eischen, doch heeft dat college alleen te beslechten wat uit de vaststaande rechtsbeginselen logisch voortvloeit.

Het zachtste oordeel dat over dit vonnis gaan kan is, dat deze mannen te veel buiten het kerkelijke leven stonden, om te weten wat ze door dit vonnis op kerkelijke terrein deden.

Aan den Heere zij het overgegeven!

Hij beschikt.

Toch is er aan deze uitspraak weer één goede zijde.

Onze vele broederen, die nog met hooftelijken omslag door de Synodale besturen geplaagd worden, kunnen nu veilig den hoofdelijken omslag weigeren.

Immers de Hooze Raad heeft nu uitgeemaakt, dat wie tot een kerk in doeleantie behoort, *ex ipso* burgerrechtelijk ophield lid te zijn van de bestaande gemeenschap.

Ook in dit opzicht een zonderling arrest.

Het is een kostelijk werk dat Prof. Wielenga verrichtte, door kort voor de Synoden saam komen nog eens heel de quaestie, die tuschen de strijdende broederen in geschied ligt, principieel en historisch toe te lichten.

En daarbij is het ons uiteraard een oorzaak van geheel ongeveinsde vreugde, dat hij bijna op elk punt niet slechts tot gelijke resultaten komt, als wij kwamen, maar bovendien deze resultaten nog scherper formuleert.

Ons een vreugde niet om het gelijk, dat we daardoor krijgen, maar omdat nu uitkomt, hoe de strijd die gevoerd werd, volstrekt niet een strijd is tuschen „gescheidenen” en „doleerenden” maar een manlijke strijd over den eisch der beginselen en de lessen der historie.

Voor al twee punten komt dit uit.

Voorreest wat aangaat de finale breuke met het Synodaal Genootschap. Immers Wielenga heeft den moed en de eerlijkheid om onbewimpeld te erkennen, dat deze breuke ook bij ons volkomen is, en bij hen nooit, zoolmin als bij ons, oorspronkelijk verder dan het Genootschap reikte.

Bij al het gebrekkige in vorming en ontwikkeling werkt er een *beginst* in en wordt er krachtens dat beginsel een *gang* in waargenomen, waarmee we niet kunnen, niet mogen breken.

In dezen zijn we gehonden. Dat is geen quaestie van geven en nemen, schikken en ploien.

Dat beginsel is: *Christus de Heere, naar zijn Woord Souverein op het heilig erf zijner doorgedochte kerk*. Dat beginsel nu heeft ons, volgens Gods Woord, naar Art. 28 onzer Confessie gebracht tot *afschieding* van het Herv. Genootschap, van de Synodale Herv. kerk van 1816 met den aankleve van dien, of wilt ge liever, tot *wederkeering* tot leer, tucht en dienst der vaders, waarbij Confessie en Kerkenorde jure suo haar oude rechten en haar oude plaats hermaant.

Acte van *Afscheiding of Wederkeering* luidde de titel van het eenvoudige en gedenswaardige stuk, waarmee de gemeente den Heeren te Ulrum ten jare 1854 brak met de Synodale Herv. kerk. Niet Acte van Afscheiding alleen, ook niet van Afscheiding en Wederkeering, maar van Afscheiding of Wederkeering. De Afscheiding zelf is een Wederkeering. Maar

ook niet: Acte van *stichting* of *oprichting* of zelfs *formatie* der kerk. Neen! om *reformatie* was het te doen. Om reformatie van de kerken deser landen, die als plantingen des Heeren, naar zijne wonderbare trouw nooit geheel zijn vernield en verdwenen, ook niet, toen ze geheel *gedeformeerd* en *gedesorganiseerd*, in reglementaire boeien geklonken, zich sedert 1816 bevonden in het Synodale Babel. Zich bevonden onder de macht van het Genootschap, dat naar zijn beginsel en aard en werkzaamheid zich evenzeer *valsche kerk* heeft getoond als de *ecclēsia Papalis*, de *Pauselijke kerk van Rome*.

Terugkeer tot dat Genootschap, of ook zelfs maar weer met een enkelen draad aan dat Genootschap of wat deses Genootschaps is, te worden verbonden, er kan, en mag zelfs niet aan worden gedacht. Elke schijn zelfs moet in dezen worden gemedend.

Indien de Doleerenden te dezer zaak ook maar iets van ons verschillen, er zaak onzerzijds aan geen *hereeniging* kunnen of mogen worden gedacht.

Door Gods trouwe leiding is echter hunnerzijds de breuke met de Synodale Hervormde kerk even *volkomen* en *beslist*, al nemen ze ook tegenover de *achtergeblevenen* een enigszins andere houding aan.

Hieraan hebben wij onzerzijds niets toe te voegen, en we verstaan niet hoe er nog broederen zijn, die ons aanwrijven, dat we eigenlijk toch nog wel aan het Genootschap vastzitten.

Met geen band en met geen koord, met geen draad en met geen vezel meer.

Mits men nu maar wel in het oog houde, dat breuke met het Genootschap nooit verder kan reiken dan tot breuke met al wat dit Genootschap was, is, wrocht of organiseerde, en dus nooit achter 1816 kan teruggaan.

En ten tweede wijzen we op zijn oordeel over het Statuut van 1869.

Ons werd het zoo euveld geduid, dat we dit „Reglement” als een *Statuut* qualificeerden.

En wat zegt Wielenga er nu van?

Te dezer zake zijn, zooals bekend is, de gevoelens niet weinig gedeeld.

Terwijl de een er slechts een „*Kennisgeving*” in ziet, een ding van zeer onschuldigen aard, noemt een ander het een „*Statuut*” en wel van zeer gevaarlijke strekking.

De officiële titel is: *Reglement of de inrichting en het bestuur der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland*. En gelijk zijn naam is, is zijn aard. Het is een *Reglement* in den eigenlijken zin des woords en „met al den aankeve van dien”.

Volgens de eerste opvatting zou het dan eigenlijk niets anders zijn dan een *begeleidend* *Missie* ter indiening van de eigenlijke Reglementen. Dat dit de *bedoeling* geweest is van de inzenders, is mogelijk. Ik wil dit zelfs gaarne aannemen. Te meer als ik denk aan het te dezer zake behandelde op de Synode van 1869.

Dat het echter de *strekking* van het stuk is, kan, naar ik vrees, bezwaarlijk worden volgehouden. Niet slechts is daarmee de inhoud zelf in strijd, maar ook rijmt het niet met de plaats, die het in verband met de wet op de kerkgenootschappen (wet van 1853) in de regeling van de staatsrechtelijke verhouding der kerk inneemt.

Of het dan den naam van „*Statuut*” verdient? Dat hangt er van af, wat ge door „*Statuut*” verstaat. Kramer vertolkt het o. m. als „een stichtings- en grondwet van een genootschap.” Een wet dus of reglement, waarin de organisatie, de inrichting of het bestuur van een genootschap omschreven of geregeld wordt, hetzij bloot tot regeling der zaken in eigen hoerem, hetzij ook om dienovereenkomstig in de rechtsfeer van den Staat te worden geboekt.

Zoo opgevat is er tegen die bewering weinig of niets in te brengen. Ter voldoening aan Art. 1, alin. 2 van de wet, regerende het toezicht op de onderscheidene kerkgenootschappen is het opgesteld en ingediend. En op die indiening, de indiening van dat stuk, is de Christelijke Gereformeerde kerk als zoodanig in „legale verhouding tot de Regeering” gekomen, door deze als zoodanig in haar rechtsfeer ingeboekt. Het bevat in zijn vijf artikelen de bepalingen betreffende de inrichting en het bestuur zoolks die naar het zoeven genoemde Art. van de Regeering moeten worden „meegeleed.”

Volgens de toelichting van den Minister van Justitie (22 Aug. 1853) was het der Regeering daarbij alleen te doen om „de organisatie van de kerkgenootschappen te kennen, ten einde maatregelen te kunnen nemen tot behoud van rust en orde en om te weten of de Staatswetten, die palen stellen, worden overschreden.”

„Haar oogmerk is niet om op het gebied der godsdienst zelve te treden. Zij verlangt alleen mededeeling van de regeling van het kerkgenootschap.”

Bedenke men daarbij wel, dat naar de vigeerende wetten „kerkgenootschappen” voor de Regeering niets anders zijn dan „vrije vereenigingen”, „particuliere vereenigingen” en „burgerlijke genootschappen.” In de zitting der Tweede Kamer van 20 Aug. 1853 werd dit door Thorbecke, ook met een beroep op de Grondwet, geconstateerd, terwijl Groen van Prinsterer reeds „bij de begroeping” van 1850 datzelfde had uitgesproken.

In het oog van de Regeering bevat dus het „Reglement” naar de Wet van 1853 een omschrijving van de organisatie der Christelijke Kerk.

Om de inwendige regeling van „leer en godsdienst” is het haar niet te doen, slechts om de organisatie, voorzover zij naar buiten optreedt en met het burger- en staatsrechtelijk terrein in aanraking komt.

Wij houden ons wat *teer, kerkeering* en *ereedienst* betreft naar de Schrift aan Confessie, Kerkenorde en Liturgie. De Regeering heeft natuurlijk daar niets tegen.

De Regeering houdt zich naar de Grondwet in betrekking tot de kerkgenootschappen aan „de wet van 1853.”

Maar nu bestaat er tuschen de kerk en de Regeering het Reglement van 1869. In de verhouding tot en aanraking met elkander hebben we ons daaraan te houden.

Uit een formeel oogpunt zelfs is het dus niet maar een bloote „*kennisgeving*”, die andere stukken begeleidt en daarmee haar dienst heeft gedaan. Het is in den eigenlijken zin des woords een Reglement, een bindend „stuk”, waarin „de bepalingen van inrichting en bestuur van het kerkgenootschap” zijn aangegeven, of, om in de taal van den Minister te spreken, waarin de organisatie is omschreven.

De „Koninklijke erkenning” is dan ook daarop gegrond en de Synodale Commissie vindt daarin alleen haar rechtsgrond van handelen voor de haar kompeterende zaken bij de Regeering.

In „de legale” of, wilt ge liever, staatsrechtelijke verhouding der Christel. Kerk tot de Regeering vormt dus het Reglement van 1869 met de missive der „Koninklijke erkenning” en de Instructie der Synodale Commissie een drievoudig snoer, dat in zijn aard en strekking het geheele organisme der kerk omvat en in zijn kracht niet mag worden onderschat, al schijnt het tot nog toe slapende.

Niet toevallig wordt het in onze Synodale Handelingen, meermalen, 200 o. a. zelfs door de Commissie voor het ontwerp op het Beheer der kerkelijke goederen (Art. 181 der Synode van 1879) het *Grondreglement* genoemd. In onze staatsrechtelijke verhouding tot de Regeering is het dat dan ook.

Aan dit *formeel* of aan de plaats, die het in de organisatie der Kerk inneemt, wat de verhouding tot de Regeering betreft, beantwoordt het dan ook volkomen uit een materieel oogpunt of wat den inhoud aangaat.

En even ongunstig oordeelt hij over den inhoud.

Ook met den besten wil kan ik den inhoud van het Reglement niet in overeenstemming brengen met de beginselen en den aard der Kerk. Kerkeering.

Volgens deze is elke plaatselijke gemeente een zelfstandig openbaar van het verborgen lichaam van Christus, een genadige schepping des Heeren door zijn Geest en Woord. Zij bestaat jure suo, en niet door een wilslada van menschen, zooals dat met elke andere vereeniging het geval is. Haar vrijheid of recht van bestaan hangt niet van menscheijke willekeur, zelfs niet van de Overheid af. Zij is een zelfstandig lichaam, bestaande naar het recht en de genade haars Heeren, onder zijn Souverein bewind. Naar den Woorde Gods en den aard van haar leven is zij echter geroepen, met andere plaatselijke kerken Christi, die van eenzelfde belijdenis zijn, in kerkelijke gemeenschappen te treden.

Het Kerkverband gaat dus uit van de plaatselijke kerken. Deze vereenigen zich. Welk men in gezonden zin spreken van een Provinciale of Nationale kerk, maar men houde onder het oog dat deze slechts de totaliteit is der plaatselijke kerken van gewest of land, zooals die met eenzelfde Confessie naar eenzelfde Kerkenorde leven.

Van deze beschouwing gaan de wetten onzes lands niet uit. Volgens deze zijn, zooals we reeds opmerkten, de „kerkgenootschappen” niets anders dan „vrije, particuliere” of ook „burgerlijke vereenigingen”, die zich eigenlijk in niets van andere vereenigingen onderscheiden, behalve in het *godsdienstige* doel, waarmede ze *opgericht* zijn.

Volgens deze beschouwing is eerst het Genootschap, eerst de Vereeniging met hare leden en dan de gemeenten of de afdelingen, waarin zij zich splitsen. Zoo b. v. de Vereeniging voor Geref. Schoolonderwijs. De leden, waar ook verspreid in Nederland, vormen saam, in die *hoedanigheid*, de Vereeniging. Zij maken het Genootschap uit. Deze echter kunnen zich tot een *plaatselijke afdeling* vereenigen. Maar om lid van een *plaatselijke afdeling* te kunnen worden, moet men eerst lid van de Vereeniging zelve of „Hoofdvereeniging” zijn. Hier vormen dus niet de deelen of de plaatselijke afdelingen het geheel, dat doen de leden, als zoodanig, en het geheel splitst zich, deelt zich door plaatselijke organisatie der leden in deelen.

Dit stelsel nu, het Collegialistische genoemd, verwerpt de Christel. Kerk met geheel haar hart voor hare kerkelijke organisatie. Getuige haar Confessie en haar Kerkenorde. Getuige ook de practijk der Kerkeering, zooals die tot nog toe in haar midden wordt uitgeoefend trots het bestaan der Synodale Commissie naar het Reglement.

En zij kan niet anders dan het te haten met innerlijken afkeer, maar ook de Regeering kan niet anders dan het als een dierbaar troetelkind te koesteren.

Afgedacht van alles is het daarom alreeds een gevaarlijke proefneming twee zulke uiteenlopende stelsels in een Reglement met elkander in bevredigende aanraking te brengen. Een proefneming, welke, zou men zoo zeggen, noodwendig schipbreuk moet lijden.

De kerk gaat uit van de Presbyt. beginselen, de Regeering van de Collegialistische. De kerk is daarbij naar de Schrift gebonden aan Confessie en Kerkenorde, de Regeering naar de Grondwet aan de Wet van 1853.

Het Reglement moet dus uitgaan van de Presbyt. beginselen der kerk en toch ook aansluiting vinden bij de Collegialistische der Regeering. Het moet wortelen in Confessie en Kerkenorde en toch houvast vinden in de Wet van 1853. Een schier halsofbrekende toer.

Als ik dit in aanmerking neem dan moet ik het Reglement bewonderen en heb ik niets dan eerbied voor de mannen, die het in orde hebben gebracht.

Materialiter is er alles in opgenomen wat men uit een Presbyt. oogpunt maar kan wenschen, Confessie, Catechismus, Leeregels van Dordrecht, Kerkenorde, Liturgie. Uitmendend. Het kan niet beter.

Maar *formaliter* zijn de bliken niet te miskennen hoe moeilijk en teeder de taak was om een *Geref. kerk* in „legale verhouding” te brengen met een Overheid, voor wie naar de vigeerende wetten kerken of kerkgenootschappen slechts particuliere vereenigingen zijn.

Tuschen hem en ons is de strijd dus uitgestreden. Dank zij de uitnemende en grondige historische onderzoekingen waartoe hij overging en de scherpte waarmee hij het ontleedmes hanteerde, zag hij de waarheid en vond den moed ze te belijden.

En voegt men hier nu bij, dat hij ook in dit stuk allerlei gewichtige historische bijzonderheden herinnert, die uit het leven van zijn eigen kerk genomen zijn, en o. a. onoverlegbaar aantoonde, dat het fameuse Statuut van 1869 eigenlijk heel anders door de Synode van Middelburg bedoeld was; alsook, dat hij dit alles inkleedt op een wijze, die van hartelijke, ongeveinsde liefde voor zijn broederen getuigt, dan is de gissing zeker niet gewaagd, dat dit vlugschrift bestemd is, om merkbaan indruk te maken, en een machtigen schakel te vormen voor de hereeniging, die beiderzijds door de vroomsten en de besten zoo hartelijk wordt begeerd.

We zijn zooveel gevorderd.

Er is reeds zooveel wat vastgevroren zat losgedooid, wat verstijfd was gesmolten.

En al is het dan ook, dat bij enkele broederen onder ons en aan de overzij nog aarzeling bestaat over den *modus quo*, over het wenschelijke, over het plichtmatige, over het van God gebodene der ineensmelting zijn *allen* het eens geworden.

In dit opzicht staan ook Beuker en Gispén, ook Littooy en Diemer nu aan onze zijde.

De heer Doc. De Cock maakt een opmerking over de editie van de Dordsche Kerkenordening van 1619, die tot tweemaal toe door Dr. Kuiper is uitgegeven.

Hij beweert namelijk dat in Art. 77 van deze Kerkenordening een opzettelijke verandering is aangebracht, die feitelijk den tekst vervalscht en een ander stelsel er heeft ingedragen.

In de Kerkenordening sprak Art. 77 van „de stilzwijgende bewilliging der kerken.” Dit werd gedrukt: „met stilzwijgende bewilliging der kerke.”

En dit nu, zoo beweert de heer Doc. De Cock, is onjuist.

„Der kerken” is, naar hij meent, in Art. 77 een *meervoud*, en Dr. Kuiper beging een fout, met dit meervoud in een *enkelvoud* te veranderen.

En overmits nu juist de vraag over de plaatselijke kerken en de gemeenschapskerke tuschen hem en ons in geschied ligt, waant hij in dit artikel een machtig steunpunt voor zijn opinie te hebben gevonden en Dr. Kuiper op de vingers te hebben getikt, als had hij, om zijn eigen opinie in de Kerkenordening in te dragen, den tekst van de Kerkenordening eigendunkelijk en wilkeurig en wederrechtelijk veranderd.

Zoo raen ziet een zware en grove beschuldiging.

We hoopen ons hiervan in ons volgend nummer te zuiveren, en alsdan aan te tonnen:

1°, dat der kerken in de taal van dien tijd zoolw enkel- als meervoud kan zijn;

2°, dat de Latijnsche tekst uitwijst, dat het hier enkelvoud moet zijn;

3°, dat de heer Doc. De Cock zelf zich vergiste, en op grond van die vergissing, ons betichtte tegen alle recht en rede in.

KUYPER.

Het Statuut van 1869.

III. (Slot.)

Ons derde bezwaar tegen den inhoud schuilt in de vertakking van *Besturen*, die door dit Reglement in de Christelijke Gereformeerde kerk is ingevoerd.

Het bepaalt dienaangaande in art. 3 dit:

Ingevolge der Kerkenorde, vermeld in Art. 1, wordt het bestuur over de bijzondere gemeenten gevoerd door de Kerkenraden, met betrekking tot eenige gemeenten gezamenlijk, in een gedeelte van een provincie, door de Classieke Vergaderingen; voor zooveel al de gemeenten in een Provincie betreft, door de Provinciale Vergaderingen; en wat aangaat de geheele Christelijke Gereformeerde Kerk, door de Algemeene Synode.

Hier is dus, hoezeer ook op verschoonende en benattende wijze, een geheele opklimming, een geheele vertakking, een soort hiërarchie van kerkelijke besturen ingevoerd.

Een *bestuur* over de geheele Christelijke Gereformeerde kerk, t. w. de Algemeene Synode. Een reeks van tien *onderbesturen* over al de deelen van deze éne kerk, die in eenzelfde provincie liggen, in de Provinciale Synoden. Een nog breeder reeks ondergeschikte besturen over die deelen der kerk, die in een classikaal ressort liggen, in de *Classes*. En eindelijk de zeer breede reeks van de meest ondergeschikte besturen over één enkel onderdeel der éne kerk, in de *Kerkenraden*.

Wel hebben de opstellers van dit Reglement gevoeld, dat ze hier voor een moeilijke lading stonden, en hebben ze dan ook een dubbele poging aangewend om deze moeilijke lading te ontduiken.

Ze merkten toch zeer goed, dat in de Dordsche Kerkenordening de *Kerkenraden* volstrekt niet een zoo ondergeschikte rol vervulde, maar veelmeer het college was, dat alle macht, die in de Synode zetelde, aan die Synode toevertracht. En anderszins ontging het hun niet, dat de Synoden in de Kerkenordening van 1619 nooit als *besturen* voorkamen.

Toch kon van den anderen kant Art. 1 en 2 van hun Reglement in Art. 3 niet weer ongedaan worden gemaakt. Het collegiale denkbeeld van één kerk met deelen, en dienovereenkomstig van een opperbestuur met onderbesturen, kon niet prijsgegeven.

En het is om deze innerlijke tegenstrijdigheid, dat ze nu de spits punt poogden al te stompen, door niet te spreken van *besturen*, maar van een *uitoefenen van bestuur*, en ook bij de aanduiding van de wijze en de trappen waarin dat bestuur werd uitgeoefend, niet bij het *geheel* begonnen, maar bij de *deelen*.

Dit waardeeren we dan ook, maar het betert de zaak niet.

Immers het feit blijft dan toch, dat er ook volgens dit artikel een eenheid van *éne kerk* is; dat deze éne kerk in *gemeenten* is ingedeeld; en dat én over deze *éne kerk*, én over de deelen ervan alnu *besturen* worden ingesteld en aan den Koning als zoodanig worden aangewezen.

Derhalve één *bestuur* is, t. w. in de *Kerkenraden*, en dat deze Kerkenraden correspondentie en onderling toezicht uitoefenen in vergaderingen waarin zij saamkomen, kan op dit standpunt niet worden volgehouden.

Wel is de fout der Synodale hiërarchie